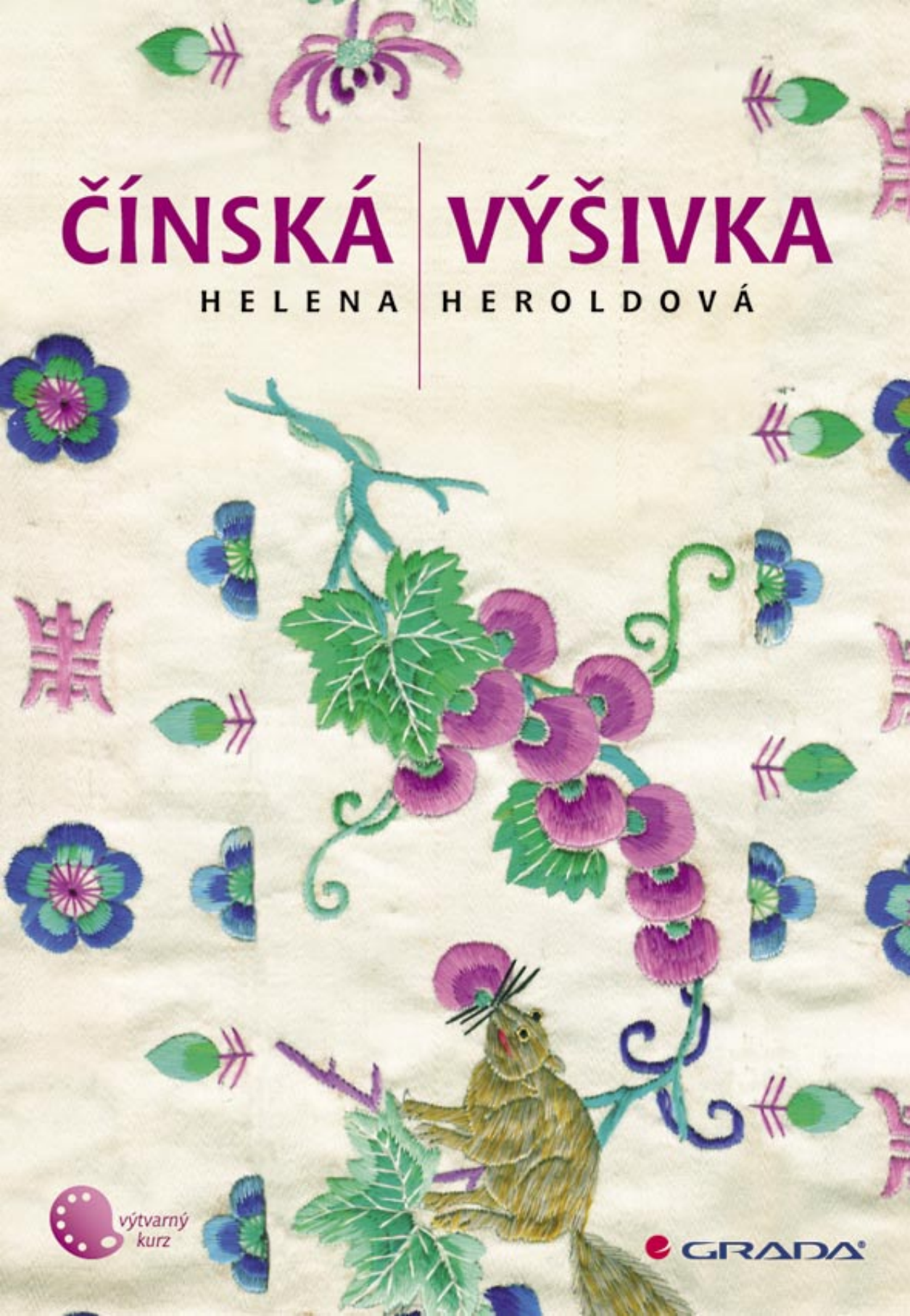

ČÍNSKÁ VÝŠIVKA

HELENA HEROLDOVÁ

výtvarný
kurz

GRADA®

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

Používání elektronické verze knihy je umožněno jen osobě, která ji legálně nabyla a jen pro její osobní a vnitřní potřeby v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Elektronická kniha je datový soubor, který lze užívat pouze v takové formě, v jaké jej lze stáhnout s portálu. Jakékoliv neoprávněné užití elektronické knihy nebo její části, spočívající např. v kopírování, úpravách, prodeji, pronajímání, půjčování, sdělování veřejnosti nebo jakémkoliv druhu obchodování nebo neobchodního šíření je zakázáno! Zejména je zakázána jakákoliv konverze datového souboru nebo extrakce části nebo celého textu, umísťování textu na servery, ze kterých je možno tento soubor dále stahovat, přitom není rozhodující, kdo takovéto sdílení umožnil. Je zakázáno sdělování údajů o uživatelském účtu jiným osobám, zasahování do technických prostředků, které chrání elektronickou knihu, případně omezují rozsah jejího užití. Uživatel také není oprávněn jakkoliv testovat, zkoušet či obcházet technické zabezpečení elektronické knihy.

Copyright © Grada Publishing, a.s.

Znaky scan číslo čínsky česky

01	čchien	mince
02	„“	„“ (jiné rozlišení)
03	šu	kniha
04	š'	ukázka
05	cao	tvorba
06	lan	lem
07	jing	papoušek
08	fu	oděv
09	mej	slivoň
10	čung	zrnko
11	chu	motýl
12	fu	netopýr
13	sie	krab
14	jü	ryba
15	niao	pták
16	lien	lotos
17	š'	dějiny
18	siang	zobrazení
19	fa	metoda
20	chua	květ
21	lan	orchidej
22	siou	výšivka

Čínská výšivka

Helena Heroldová

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
obchod@grada.cz, www.grada.cz
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
jako svou 3937. publikaci

Odpovědná redaktorka Ing. Jana Minářová
Fotografie v knize a na obálce Mgr. Helena Heroldová, Ph.D.
Kresby Jan Šejbl, DiS.
Sazba a grafická úprava Jana Řeháková, DiS.
Návrh grafické úpravy a obálky Zuzana Brečanová

Počet stran 112
První vydání, Praha 2010
Vytiskly Tiskárny Havlíčkův Brod, a.s.
Husova ulice 1881, Havlíčkův Brod

© Grada Publishing, a.s., 2010
Cover Design © Zuzana Brečanová, 2010

Tato publikace vznikla ve spolupráci s Národním muzeem – Náprstkovým muzeem asijských, afrických a amerických kultur.

ISBN 978-80-247-2635-9 (tištěná verze)
ISBN 978-80-247-6677-9 (elektronická verze ve formátu PDF)
© Grada Publishing, a.s. 2011

Tato publikace vychází za podpory
Botanické zahrady hl. m. Prahy
v Troji

**Botanická
zahrada
Praha**

www.botanicka.cz

obsah

Úvod	6	Květiny	40
Historie čínské výšivky	8	Chryzantéma	45
Starobylé umění	8	Lotos	49
Stručný přehled dynastií	11	Orchidej	54
Estetika čínského oděvu	12	Pivoňka	62
Symbolika čínské výšivky	13	Slivoňový květ	68
Rukávové výšivky	18	Plody	72
Úřednické čtverce	20	Motýl	76
Ostatní výšivky	22	Netopýr	88
Oděvní drobnosti	22	Krab	90
Etnická výšivka	23	Rybky	92
Moderní výšivka	23	Ptáček	96
Sbírky Náprstkova muzea	25	Kachna	98
Tradiční materiál a techniky	26	Papoušek	100
Stehy	28	Mince	102
Pomůcky	32	Lem	104
Barvy a kompozice	33	Inspirace	106
Začínáme vyšívat	38	Literatura	112

Závěs s fénixy, oblaky a květinami. Výšivka a aplikace zlatě zbarveného kovového dracounu. 86 x 43 cm. Konec 19. století. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Pivoňka ve váze, „houba
nesmrtelnosti“, nádoby
s květinami a plody.
Délka 77 cm
Inv.č. A1961

Rukávová výšivka.
Druhá polovina 19. století.
Granátová jablka s mytickou
trínohou žábou, mince se
„žezlem všech přání“ a lotosy.
Délka 104,5 cm
Inv.č. A4776

Úvod

V depozitáři Náprstkova muzea spočívají dobře chráněny mnohé předměty, které kdysi žily vlastním životem, přinášely radost a užitek, a svým prostřednictvím vyjadřovaly pohled na svět lidí, kteří je vytvořili nebo používali. Mnohé z nich lze z různých důvodů těžko vystavit, a proto je mi jako správci muzejní sbírky občas líto, že se o ně nemohu podělit. Přesto se však najdou určité možnosti a jednou z nich je i tato kniha. Chci v ní představit tradiční čínskou výšivku, a to nejen její historii a motivy, ale též jako inspiraci pro vlastní tvorbu.

S motivy, technikami a styly evropské výšivky jsou zájemkyně o vyšívání dostatečně seznámeny, dosud se však v češtině neobjevila podobná práce o čínské výšivce. Obavy z příliš odtazitých, exotických a těžko použitelných vzorů jsou však zbytečné. Jak uvidíme, motivy čínské výšivky, které tato kniha uvádí, jsou nám v mnohém blízké. I když na originálních výšivkách najdeme i dekory, které jsou nám skutečně těžko srozumitelné, pro účely této publikace jsem vybírala ty ukázky, kterými se můžeme i dnes snadno inspirovat.

Ukázky výšivek pocházejí ze sbírek Národního muzea–Náprstkova muzea asijských, afrických a amerických kultur. Digitálně je zpracoval a většinu překreslil v programu Inkscape Jan Šejbl, DiS., jemuž patří mé poděkování. Některé ukázky zpracovala stejným způsobem autorka. Fotografie čínských historických oděvů poskytl prof. Čao Feng z Čínského národního muzea hedvábí ve městě Chang-čou, kterému touto cestou též děkuji.

Kalhoty pod svrchní oděv, u dolního lemu zdobené tkanými stužkami, výšivkou a aplikací kovového dracounu. Barva a styl napovídají, že je nosila mladá dívka. Délka 104 cm. Konec 19. či začátek 20. století. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Historie čínské výšivky

Starobylé umění

Umění výšivky v Číně je neobyčejně staré. Nejstarší výšivky se nacházejí na oděvech v hrobkách příslušníků vládnoucí elity již několik století před přelomem našeho letopočtu. Například v hrobce paní Chao, matky korunního prince a manželky krále státu Šang vládnoucího ve 12. století př. n. l. byly nalezeny hedvábné oděvy vyšíváné řetízkovým stehem s motivy fantastických zvířat v hnědé, červené a černé barvě. V té době se výšivkou zdobily především lemy oděvů. Výšivka zprvu sloužila jako náhražka daleko cennějších tkaných lemů. Utkat lemy s mnoha drobnými detaily bylo technicky velmi náročné, avšak vyšít podobný dekor bylo snazší.

V pozdějších stoletích se tkalcovské technologie zdokonalily natolik, že výšivka se stala jen z jednou mnoha technik úpravy tkanin a oděvů. Na složitých tkalcovských stavech, které představovaly vrchol technologického vývoje té doby, bylo možné utkat tkaniny s mnohobarevnými komplikovanými vzory, například figurálními scénami a geometrickými dekory. Používaly se i jiné metody úpravy tkanin, například batika či potisk. Nebylo však neobvyklé, aby se batikovaná či potištěná látka též nedoplňovala výšivkou.

S příchodem nečínských nomádských kmenů ze severu a západu na území obývané etnickými Číňany se změnilo pojetí oděvu a jeho výzdoby. Příslušníci nomádských kmenů měli rádi bohatě zdobené oděvy, při nichž se hojně využívala nová technika zlaté nitě. Zlatou nit tvořil jemný zlatý plátek nalepený na proužek papíru či kůže. Tyto proužky se mohly použít při tkaní ke zvýraznění vzoru, avšak k výšivce se nehodily. Pro vyšívání byl daleko vhodnější zlatý dracoun, který tvořil jemný

Hedvábný atlas s květinovými medailony.
Dynastie Sung. 16 × 18 cm. Tento dekor je zhotoven tkaním.
Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Vyšíváné roucho vysoce postaveného
úředníka–učence. Dynastie Čching. Délka 150 cm.
Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

zlatý drátek obtočený kolem bavlněné či hedvábné nitě. I když se s ním látka nedala prošívat, přišíval se na tkaninu drobnými stehy. Takto se tvořily i velmi složité dekory. Tato technika byla oblíbená až do počátku 20. století.

Výšivky zdobily ženské, mužské i dětské oděvy. Dekory na mužském oděvu označovaly společenské postavení nositele, ženský oděv zdobily blahopřejné motivy, které vyjadřovaly přání prožít šťastný život uprostřed spokojené rodiny. Výšivky zvířat na dětských šatičkách měly dítku ochránit před zlými silami.

Výšivky pokrývaly celé oděvy a tvořily mnohdy velmi komplikované vzory. Podklad výšivek mohla být jednoduchá, jednobarevná hedvábná tkanina, vyšívalo se však i na látku s tkanými vzory.

Oděvy vyšívali profesionální vyšívači a vyšívačky v dílnách, avšak vyšívat se učily i dívky z dobrých rodin. Pro mnohé to byla často jediná z možných zábav na ukrácení volného času. Slušně vychovaná dívka tedy měla umět vyšívat, ale jak ukazují některé exempláře z muzejních sbírek, ne všechny projevovaly pro tuto práci talent a trpělivost. Někdy však byla situace zcela opačná a ženy z některých rodin získaly svým uměním proslulost, která trvá dodnes. Například dámy z rodiny Chan v dnešní Šanghaji byly od dynastie Ming proslulé vysokou řemeslnou zručností. Vyšívačství přenesly nad úroveň běžného řemesla tím, že je spojily s estetikou tradičního malířství. Tato rodina žije v Šanghaji dodnes a stále provozuje firmu exportující luxusní výšivky.

Dámy, které vyšívání zvládly, často tvořily malá umělecká díla, i když se jednalo o ryze užitkové předměty, jako například pánské boty a dámské botičky, taštičky a různá pouzdra, která sloužila mužům

Část výšivky spodního okraje roucha úředníka—učence. Tyto oděvy se nejprve vyšily, potom vystříhly a sešily. Dynastie Čching. Délka celého kuponu látky 817 cm, šířka 76 cm. Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Historie čínské výšivky

i ženám na různé předměty denní potřeby – vějíře, psací potřeby, klíče, peníze, brýle, léky a parfémy.

V 19. a na počátku 20. století se nádherné výšivky začaly dovážet do Evropy. Prý to byly zejména manželky námořních kapitánů, které si první povšimly krásy čínských výšivek a projevily dostatek obchodnického ducha, neboť začaly s těmito výšivkami obchodovat. Takto se v první polovině 19. století dovážely tak zvané španělské šály, což byly ohromné čtvercové šátky s třásněmi, bohatě vyšíváné květinami nebo figurálními výjevy, které patřily k luxusním darům a zdobily stoly a klavírní desky v mnoha evropských středostavovských interiérech. Takovýto šál v exotické krabici z vonného dřeva byl dar hodný i korunovaným hlavám, jeden byl darován též britské královně Victorii. Později se dovážely i drobnosti jako taštičky, vějíře nebo tak zvané úřednické čtverce, odznaky úřadu v době poslední dynastie. Jejich rozměr asi 25 × 25 cm je přímo předurčoval k tomu, aby se z nich v Evropě vyráběly luxusní dámské kabelky. Dovážely se i tak zvané rukávové výšivky, které se buď dávaly zasklít jako obraz nebo se také přeshívaly na taštičky, polštáře či prostírání.

Pod pojmem čínská výšivka si obvykle představíme právě tyto výšivky, které dnes najdeme v řadě muzeí nebo se s nimi můžeme seznámit v knihách o čínském oděvu. Jsou to většinou ukázky pocházející z dílen ve velkých přímořských obchodních centrech 19. století, kde je mohli získat zahraniční obchodníci. Dříve se málokterý z dovozců zabýval tím, z které oblasti výšivky pocházejí, dnes jsou však odborníci schopni popsat různé regionální styly a podle detailů určit i na desetiletí přesně dobu jejich vzniku. Regionální

Dámský oděv z dynastie Ming skládající se z šatu s dlouhým rukávem, sukně a kabátku. Lem kolem krku kabátku je vyšíván.

Délka šatu 102 cm, délka kabátku 73 cm, délka sukně 70 cm.

Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Dámský kabátek zdobený batikou.

Mezi 4. a 6. stoletím n.l. Délka 72 cm.

Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

styly se zhruba dělí podle hlavních historických středisek vyšivačského řemesla a liší se použitím barev, technik i námětů. Tyto regionální styly výšivky se rozvíjejí dodnes. Zejména v jižní Číně ve 20. století vznikaly vzdělávací instituce v bývalých centrech regionálních stylů. Tyto školy a instituce navazují na tradice a nově je rozvíjejí. V Číně jsou některé z nich odborníky i laiky velmi uznávané, cizinec neznalý tradiční čínské estetiky však může být někdy zaskočen výběrem tematiky a provedením. Čínští vyšivači jsou například schopni výšivkou naprosto přesně reprodukovat malovaný obraz a mnohdy si jako ukázkou své řemeslné dovednosti rádi vybírají díla známých evropských malířů. V čínském tradičním pojetí není takové kopírování považováno za prohřešek. Ceněna je vysoká řemeslná zručnost a dokonalé provedení. Vedle tohoto přístupu se rozvíjí i moderní výšivka jako volná umělecká tvorba, která má povahu globálního umění, bez ohledu na to, zda je tvůrcem Číňan, Evropan či Američan. Zmínili jsme se o vyšívaných oděvech a doplňcích příslušníků vyšších společenských vrstev, vedle nich však existovala a existuje výšivka etnická. Zejména příslušníci národnostních menšin z jižní, jiho-východní a jihozápadní Číny jsou proslulí bohatými barevnými výšivkami, hustě pokrývajícími celé oděvy.

Dámský vyšívaný kabátek s rukávovou výšivkou v kontrastní barvě.

Dynastie Čching. Délka 116 cm

Čínské národní muzeum hedvábí, Chang-čou

Stručný přehled čínských dynastií

První dynastie (Šang a Čou a Čchin),
2. tisíciletí–206 př. n. l.

Chan 206–220 n. l.

Období rozpadu

Tchang 618–907

Sung 907–1279

Jüan 1279–1368

Ming 168–1644

Čching 1644–1911

Čínská republika 1911

Čínská lidová republika 1949